

Олена Гречановська, Олена Зінько
**ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВНЗ
ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ І. Я. ПАДЕРЕВСЬКОГО НА ЗАНЯТТЯХ З
«ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ»**

Глобальні євроінтеграційні процеси, які відбуваються в нашій країні, спонукають вищу освіту до формування не лише фахівця своєї справи, а й особистості, яка здатна адаптуватися в полікультурному суспільстві. Молодь має отримувати не лише професійні знання, а й прагнути до пізнання та розуміння інших культур, не втрачаючи при цьому власної ідентичності.

Історія свідчить, що людство формує різноманітні культури залежно від природних умов існування того чи іншого народу, релігійних, політичних та мистецьких традицій, які склалися століттями, і будь-яке зіткнення різних за типами культур обов'язково веде до кризової ситуації і конфліктності. Якщо раніше спостерігалась довготривала взаємоізоляваність культур або боротьба між ними за панування, то у сучасному світі все міцніше утверджується ідея рівноправності культур. Кожна з них сприймається як неповторний національний досвід окремого народу або своєрідне переживання ним загальнолюдських культурних парадигм¹. Тому, сьогодні важливим чинником у формуванні кваліфікованого фахівця є формування міжкультурної толерантності.

У великому просторі інформації, яку молода людина сьогодні може отримати за допомогою Інтернету, ЗМІ та інших джерел, що не завжди є достовірними або, за відсутності чи недостатності знань, не вірно інтерпретовані молоді людиною, можуть призвести в подальшому до упередженого ставлення до носіїв інших культур, в наслідок чого можуть виникати міжкультурні конфлікти. Тому значну увагу потрібно приділяти формуванню міжкультурної толерантності у студентів технічних вищих навчальних закладів за допомогою дисциплін культурологічного циклу. Вступивши у технічний ВНЗ, студенти не значну увагу приділяють важливості культурологічного спрямування для подальшого розвитку, тому значна роль відводиться викладачам культурологічних дисциплін, які за допомогою впровадження інноваційних підходів під час вивчення дисциплін культурологічного циклу, мають зацікавити студентів, спрямувати їх у вірному напрямку, що має сприяти подальшому формуванню міжкультурної толерантності.

Проблеми толерантності розглядалися багатьма науковцями у різних сферах. Цікавою є думка Д. Зінов'єва², який вважає, що міжкультурна толерантність є ознакою впевненості в собі та розуміння надійності своїх позицій, ознакою відкритого для всіх ідейних напрямів, яка не боїться порівняння із іншими точками зору й не уникає духовної конкуренції. Міжкультурна толерантність виражається у прагненні досягти взаємної поваги, розуміння та злагоди різних інтересів.

УКРАЇНА – ПОЛЬЩА

Виділяють кілька типів міжкультурної толерантності: ситуативна міжкультурна толерантність, під якою розуміється терпиме ставлення окремої особистості до конкретної людини; типологічна міжкультурна толерантність, що припускає терпиме ставлення людини до змішаних типів особистості або груп людей; професійна толерантність, що означає терпиме ставлення до змішаних типів людей, з якими доводиться мати справу за родом діяльності³. Дані типи є актуальними і у формуванні міжкультурної толерантності у студентів технічних ВНЗ.

Основною особливістю інтерактивного навчання є рівноправна взаємодія студента та викладача, де викладач є організатором навчального процесу і не є заключною ланкою цього процесу. Цей факт особливо важливий при викладанні культурологічних дисциплін у технічному ВНЗ, адже це зацікавлення студентів навчальним матеріалом, навчання їх самостійно мислити, творити, правильно аргументувати свої думки. Вміння спільно з викладачем визначати цілі, засоби, мету діяльності. Інтерактивне навчання – це індивідуальний підхід до кожного студента, який відступає від традиційного викладу матеріалу.

Особлива увага звертається на проблеми дисциплін культурологічного циклу в технічних вузах тому, що було проведено анонімне опитування студентів 2-го курсу студентів ВНТУ, в якому прийняли участь 121 респондент. Питання стосувалися вивчення дисципліни «Історія української культури» та зацікавленість знаннями про культуру власного народу. На запитання «Чи бажаєте ви вивчати дисципліну «Історія української культури» були отримані такі результати: 59% студентів мають бажання вивчати дану дисципліну, 24% - не бажають та 17% - не знають чи хотіли б вони вивчати історію української культури.

Для більш поглибленого аналізу причин не бажання вивчати дану дисципліну було задано наступне запитання: «Чи мали ви бажання до поглиблення знань про вітчизняну культуру або культуру інших народів до вступу у ВНЗ?». Зацікавленість культурою молоді до вступу у вищий навчальний заклад з позитивною відповіддю становить 55%, не зацікавлені – 41%, з відповіддю іноді – 4%. Порівнюючи результати, можемо зробити висновки, що під час навчання у ВНЗ молодь переглянула своє відношення до культурологічних знань, на 17% зменшилося негативних відповідей але на 13% збільшилося відповідей «не знаю», що дає нам змогу говорити про те, що специфіка саме вищого навчального закладу технічного спрямування спонукає студентів до думки, що знання з історії рідної культури чи інших культур, не є важливими для їх подальшої професійної діяльності, тому основне завдання викладачів з культурологічних дисциплін – за допомогою впровадження інноваційних технологій в навчальний процес, зацікавити студентів, які навчаються саме у вищих технічних навчальних закладах, допомогти їм зрозуміти необхідність вивчення даних дисциплін.

ІСТОРИЧНЕ СУСІДСТВО

Терміни «традиційне (нормативне) навчання» та «інноваційне навчання» запропоновані групою вчених у доповіді Римському клубу (1978). Інноваційне навчання трактувалось в ній як процес і результат навчальної та освітньої діяльності, що стимулює новаторські зміни в культурі, соціальному середовищі. Воно орієнтоване на формування готовності особистості до динамічних змін у соціумі за рахунок розвитку здібностей до творчості, різноманітних форм мислення, а також здатності до співробітництва з іншими людьми. Інноваційне навчання – зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі навчальна та освітня діяльність, яка ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості⁴.

Як зазначають вчені, сьогодні проблема введення інноваційних форм і методів організації навчального процесу в рамках традиційного навчання має бути вирішена через запровадження у вищій освіті особистісно-орієнтованого підходу не тільки в навчанні, але й у вихованні.

Треба зазначити, що до технологій саморегульованого навчання та розвивальних технологій професійної освіти відносять: особистісно-орієнтовані технології: інтерактивні та імітаційні ігри, тренінги розвитку, розвивальна психодіагностика; когнітивно-орієнтовані технології: діалогічні методи навчання, семінари-дискусії, проблемне навчання, когнітивне інструктування, когнітивні карти, інструментально-логічний тренінг, тренінг рефлексії; діяльнісно-орієнтовані технології: методи проектів і спрямовуючих текстів, контекстне навчання, організаційно-діяльнісні ігри, комплексні дидактичні завдання, технологічні карти, імітаційно-ігрове моделювання технологічних процесів тощо⁵.

Для зацікавлення та досягнення результатів у засвоєнні навчального матеріалу студентами при вивченні культурологічних дисциплін нами вважається вдалим корелятивне поєднання традиційних та інноваційних форм - застосування лекцій-концертів (ознайомлення із творчістю відомих композиторів, поетів, акторів, художників і т.д.), лекцій-досліджень; візуальних лекцій (демонстрація наочності за допомогою кіно-, теле- і відеофрагментів, слайди, блоки інформації, які коментуються лектором).

Для формування міжкультурної толерантності, ми розробили заняття присвячене творчості Ігнація Яна Падаревського (1860-1941), який народився і до п'яти років проживав у селі Курилівка Хмельницького району Вінницької області та є нашим земляком, світової слави піаніст, композитор, політичний та громадський діяч, дипломат і більш відомий у Польщі ніж на Україні. У 1919 році був прем'єр-міністром та міністром іноземних справ Польщі.

Заняття побудоване у формі усного журналу в поєднанні з лекцією-концертом, адже основна інформація стосувалась, в основному, творчості

УКРАЇНА – ПОЛЬЩА

відомого земляка. Лекція складалась із чотирьох блоків – «сторінок»: перший блок – присвячений досягненням Ігнатія Падеревського та його роль в світовій історії, в історії Польщі та внесок в музичне мистецтво; другий блок – біографічні дані. Дана інформація потрібна для того, щоб студенти могли на зразках життя відомих людей зрозуміти своє значення та свою національну ідентифікацію. Третій блок – присвячений композиторській діяльності Падеревського. Він проходить у формі лекції-концерту, де не лише розповідається про творчість композитора, а й наголошується, що в його творах досить часто звучать саме українські мотиви, виконуються твори композитора. Особливу увагу звертаємо на єдину оперу композитора «Манру», даємо для перегляду деякі сцени із даної опери. Четвертий блок – присвячений виконавській діяльності.

Для проведення заняття використовується Центр польської культури Ігнація Падеревського Вінницького національного технічного університету, який є елементом мережі польських осередків в українських університетах і був створений в грудні 2014 р. Разом з Центром була відкрита виставка про життя та діяльність польського піаніста, диригента, композитора, політика Ігнація Яна Падеревського (Ignacy Jan Paderewski). Центр популяризує польську культуру, польські традиції та мову⁶.

Кращим зразком віртуозного виконання творів Падеревським є художній фільм «Місячна соната» (1936), в якому Ігнатій Ян Падеревський грає головну роль і показаний як віртуозний піаніст. Протягом всього заняття демонструється презентація, що відповідає тексту. По завершенню заняття проводиться обговорення у довільній формі.

Отже, формування міжкультурної толерантності на заняттях культурологічних дисциплін із запровадженням інноваційних форм роботи є доцільними та необхідними, розширюють знання студентів про культуру інших народів, сприяють кращому розумінню своєї та інших культур. Такі форми роботи є легкими для сприйняття та більш цікавими для студентів ніж традиційний виклад матеріалу. Адже процес освіти у вищих навчальних закладах має бути не лише пояснення, яке запам'ятовується або записується студентом, – це повинна бути і мислетворча, активна робота на заняттях та зацікавленість даним матеріалом.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Абрамович С.Д., Тілло М.С., Чікарькова М.Ю. Культурологія: Навч. посіб. – К.: Кондор, 2007. – С.19.;
  2. Зиньков Д.В. Социокультурная толерантность – ее сущностные характеристики / Д.В. Зиньков // Парадигма. – 1998. - №1. – С. 50;
  3. Фурманова В.П. Межкультурная коммуникация и лингвокультуроведение в теории и практике обучения неродным языкам / В.П. Фурманова. – Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 1993. – 120с. – С. 38;
  4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – 2-ге видання, доповнене. – К. : Академвидав, 2012. – 352 с.;
  5. Ніколаєнко С. М. Якість вищої освіти в Україні: погляд в майбутнє / С. М. Ніколаєнко // Вища школа. – 2006. – № 2. – С. 3–22.;
- Відкриття Центру Польської культури у ВНТУ [Електронний ресурс] http://impuls.vntu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1979%3A2014-12-15-13-03-31&catid=9%3A2014-02-09-08-50-23&Itemid=1&lang=en